

Metsästä monituotebisnestä - tuloja muustakin kuin puusta

High Levi 2023

Raili Hokajärvi, metsätietoasiantuntija

Luonnontuotteet ja luontopalvelut

- Kehittämishankkeita eri puolilla Suomea ja valtakunnallisesti
  - kansainvälisyyttä
- Kestävästi ja vastuullisesti monipuolista arvonlisää – Luonnontuotealan toimintaohjelma 2030
- Metsäkeskus mukana raaka-aineketjujen kehittämisessä ja erityisesti metsänomistajien tietoisuuden lisäämisessä
- Pohjois-Pohjanmaalla
  - Metsästä monituotebisnestä 2019-
  - Luonnontuotteet ja luontopalvelut kasvuun Pohjois-Pohjanmaalla
  - Yhteistyö Oulun 4H

**Innostusta ja aktivointia
Tietoa, verkostoja
Paikallisen toiminnan tukea**

Luonnontuotealan SWOT

Vahvuudet

- Raaka-ainevarat erityisominaisuuksineen
- Kasvavat markkinat
- Luonnontuotteidemme hyvä maine
- Luonnontuoteala osana vihreää siirtymää
- Kiinnostus ja perinteet metsien käyttöön
- Rakenteet tiedon ja osaamisen vahvistamiseen
- Asuttu maaseutu tie- ja laajakaistayhteyksineen

Mahdollisuudet

- Raaka-ainetuotannon uudet ratkaisut
- Erityisominaisuuksien hyödyntäminen jalostusasteen kasvattamisessa ja arvoverkkojen vahvistamisessa
- Uusien myynti- ja markkinointikanavien innovatiivinen hyödyntäminen
- Vahvistuva alan osaaminen ja TKI-toiminta sekä tiedon hyödyntäminen
- Yhteistyön vahvistaminen ja hyödyntäminen
- Rahoituslähteiden monipuolinen hyödyntäminen

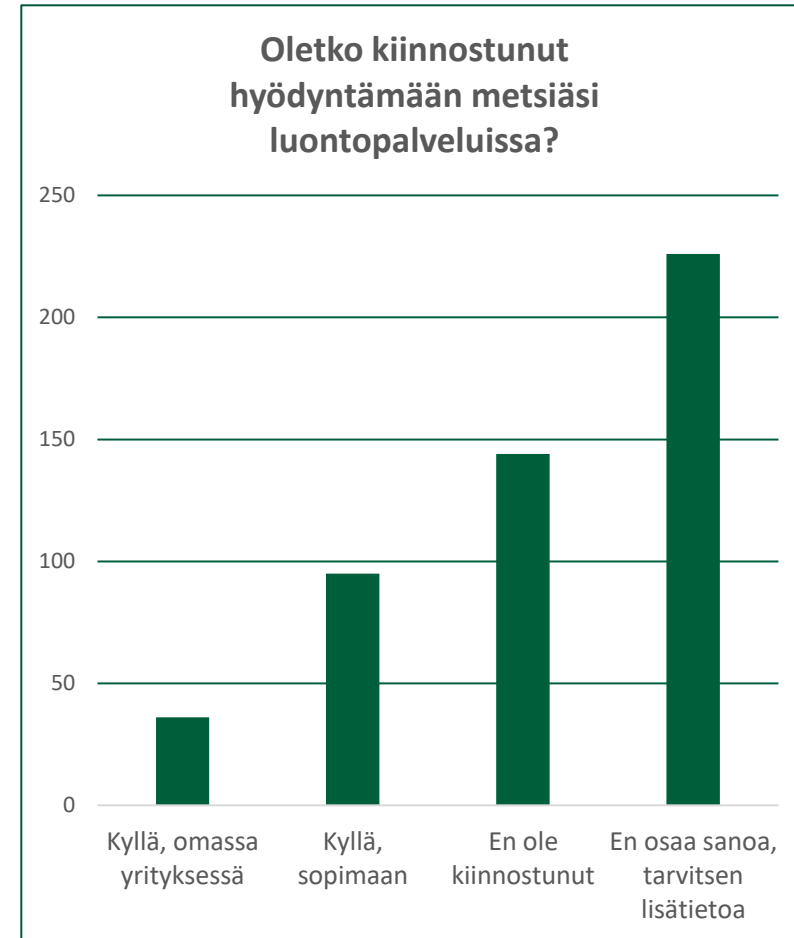
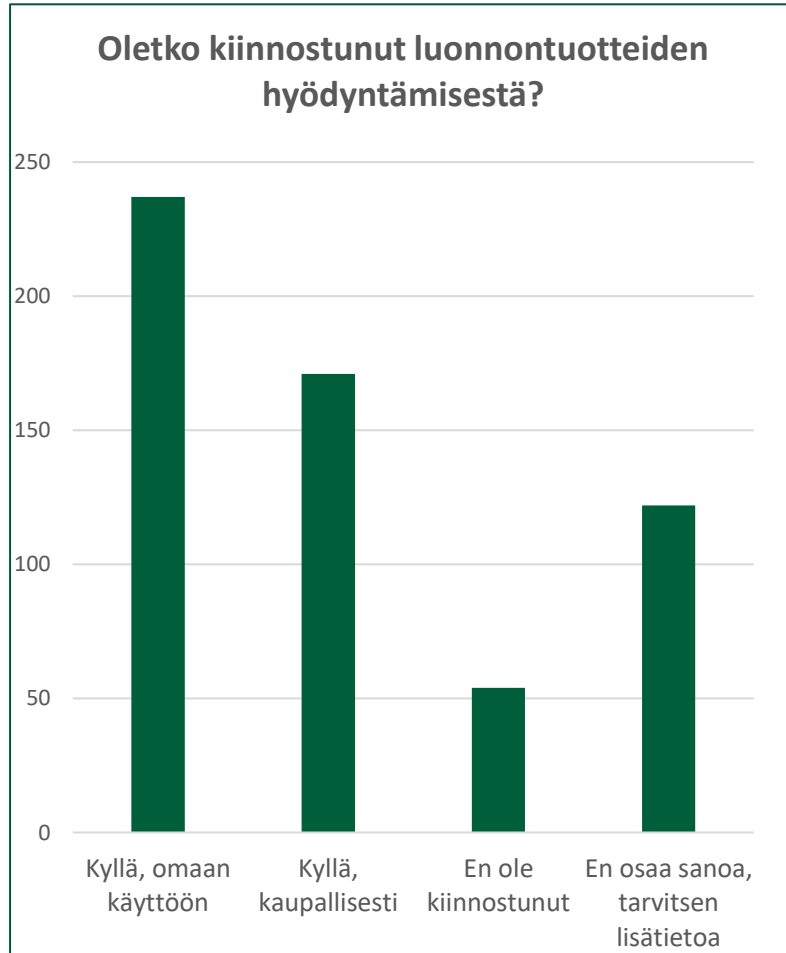
Heikkoudet

- Raaka-ainetuotannon kehittymättömyys
- Raaka-ainemarkkinan kehittymättömyys
- Alhainen jalostusaste
- Myynti- ja markkinointiosaamisen sekä myyntiargumenttien puutteellisuus
- Alan yritysten pienuus
- Tutkimus- ja kehittämistoiminnan lyhytjänteisyys
- Yhteistyörakenteiden ja edunvalvonnan puutteet

Uhat

- Työvoiman saatavuus heikkenee
- Kotimaisen tuotannon hintakilpailukyky romahtaa
- Kansainväliset kriisit ja kuluttajien ostovoiman heikkeneminen
- Alan imagokolhut
- Etääntyvä päätöksenteko ja sääntely
- Ilmastonmuutos muuttaa luonnon elinympäristöjä ja kasvuoloja

Metsänomistajien kiinnostus Pohjois-Pohjanmaalla (vuosi 2020)

Noin 500 vastaajaa

Metsäkeskus

Luonnontuotteita metsänomistajan luvalla

- Koivu
  - ✓ Pakuri
  - ✓ Koivunlehti
  - ✓ Mahla
  - ✓ Tuohi
- Kuusi
  - ✓ Kuusenkerkkä
  - ✓ Leikkohavut
  - ✓ Pihka
- Mänty
  - ✓ Pihka
  - ✓ Männynkerkkä
- Muita:
  - ✓ Suopursu (puuvartinen)
  - ✓ Kihokki (kokonainen kasvi)

Metsänomistajan luvalla Luonnontuotteiden vuosikello

Sovi aina ennen keruuta metsänomistajan kanssa keruusta ja korvauksesta. Selvitä ennen keruuta ostaja ja laatuvaatimukset.

Koivun mahla

Valutus tapahtuu alkukevästä, alkaa jo lumen aikaan ja jatkuu lehtien puhkeamiseen. Isompi puu tuottaa enemmän mahlaa. Teollista jalostusta varten tarvitaan iso alue. Pienimuotoisesti kysyntää ravintotoilla ja suoramyynnissä.

Koivunlehti

Haluttua on sekä pieni pihkalehti heti lehden puhjettua että hieman isompi lehti alkukesästä. Riippuu käyttötarkoituksesta. Kiinnostusta on, keruun koneellistamiseen etsitään ratkaisuja.

Kihokki

Kihokki kerätään kokonaisena kasvina, kun kukkavana on kasvanut, yleensä heinäkuun puolivälin aikaan. Ostotoimintaa ja keruukoulutuksia on Oulun seudulla.

Suopursu

Suopursusta voidaan kerätä kukinto tai tuorein, puutumaton verso kukinnan jälkeen. Versoa ostetaan ja keruuseen koulutetaan Oulun seudulla toppukestä.

Siirtokuntta

Kunttaa nostetaan sulan maan aikaan hakkuun yhteydessä tuoreen ja kuivahkon kankaan harvahkoista uudistuskypsistä männiköistä. Kysyntä on varsin vakiintunutta.

Leikkohavut ja muut koristeet

Leikkohavuja, kuusta, kerätään syksyllä. Loka-marraskuu on parasta aikaa. Muita koristeita voi kerätä eri aikoina: kävyt, jäkävät, sammal ym. Lähtuotteille kaivataan tarjontaa.

KEVÄT

Kuusenkerkkä

Kerkkä on nuori, puutumaton vuosikasvu. Keruu aika on lyhyt jakso alkukesästä. Seuraa kerkän kasvua. Kerättävän kerkän koko vaihtelee käytöstä riippuen 2-7 cm. Kylmäketju on tärkeä. Kerkälle on kasvavaa kysyntää.

Tuohi

Koivun tuohi irtoaa parhaiten juhanuksen tienoilla. Hieskoivu on paras tuohikoivu. Käyttöä on käsitoissa ja kosmetiikassa.

KESÄ

Pihka

Aktiiviseen pihkan valutukseen sopivat yli 20 cm paksuiset kuuset tai männyt. Pihka alkaa valua, kun kesä lämpenee. Passiiviseen pihkan keruuseen kevät on parasta aikaa, mutta muulloinkin onnistuu. Kasvavaa kysyntää.

Kataja

Katajanversot kerätään heinäkuun puolesta välistä syyskuun puoleen väliin. Versojen tulee olla vielä pehmeitä, taipuisia ja vanhaa versoa vaaleampia.

SYKSY

Pakuri

Luonnonpakuria voi kerätä pitkin vuotta, talvellakin. Pakurisientä voi istuttaa sulan aikana. Kasvu pakuriksi kestää noin 10 vuotta. Raaka-ainetarve kasvaville markkinoille halutaan turvata.

Metsänomistajana voit sopia keruusta ja vuokrata keruuoikeuden!
Keruualueen luomusertifiointi tuo lisäarvoa luonnontuotteille.
www.metsakeskus.fi/luomukeruu

TALVI

Pakuri – Viljelemällä satoa

Pakurisieni ja pakuri

- Pakurisieni on koivussa elävä lahottaja, joka muodostaa puun kanssa mustan kasvannaisen, pakurin.
- Sisältä pakuri (kasvannainen) on ruskea. Itse sienen itiöemä muodostuu puun sisälle puun lahoamisvaiheessa ja on yksivuotinen.
- Kypsyessään sieni levittää itiöitä ympäristöönsä ja leviää luontaisesti puihin niiden vioittumien kautta.
- Pakurisieni on yleinen lahottajasieni etenkin Pohjois-Suomessa.
- Pakurin talteenottoon tarvitaan maanomistajan lupa.

Käyttö

Suopursulle markkinoita

Suopursu

- Kasvaa runsaana rämeillä, nevojen laiteilla ja pohjoisessa myös kangasmailla.
- Suopursu on lääkeluettelon kasvi, voimakas hermomyrky, joten sen käytössä on noudatettava varovaisuutta. Ei soveltu elintarvikekäyttöön.
- Käyttöä on kosmetiikassa, kasvinsuojelussa, ravintolisänä tai lääkeaineissa.
- Käytöllä on perinteitä. Tutkimusta käyttömahdollisuuksista on käynnissä.
- Keruuseen tarvitaan maanomistajan lupa, koska suopursu on puuvartinen kasvi.

Viljely

Pakuria voidaan viljellä puutappeihin laboratoriossa kasvatetulla sienirih-

Suopursua Ylikiimingistä

- Ylikiimingissä, Oulun seudulla, on kerätty suopursua vuodesta 2002.
- Ostajat ohjeiden kanssa on saavutettu luottamus laadusta ja toimituksista.
- Laatuvaatimukset ovat ostajakohtaisia, ne on tunnettava tarkasti.

Keruu ja haluttu laatu

- Ostaja haluaa lehdelisen, uuden kasvun, jossa ei ole kukkaa, kuivaneita lehtiä tai puutunutta vartta. Vain terveitä lehtiä.
- Keruu alkaa heinäkuun lopulla kukinnan jälkeen. kun uusi kasvu on

Mitäs luonnontuotteista maksetaan ja kenelle?

Pääosin kasvavat itsestään 😊

- Poimija / kerääjä tekee ison työn
- Verotonta tuloa kerääjälle
- Jokamiehen oikeudella poimittavat
  - Marjat, sienet, yrtit (kasvinosat)

Metsänomistajan luvalla

- Kuusenkerkkä
- Pakuri
- Pihka
- Leikkohavut
- Koivunlehti
- Kihokki
- Suopursu

Entä kasvattaminen ?

- Pakuri ja muut sienet
  - Investointi
  - Riskit: hintakehitys, varkaat?
- Kasvua edistävät toimenpiteet?

Vuokraaminen

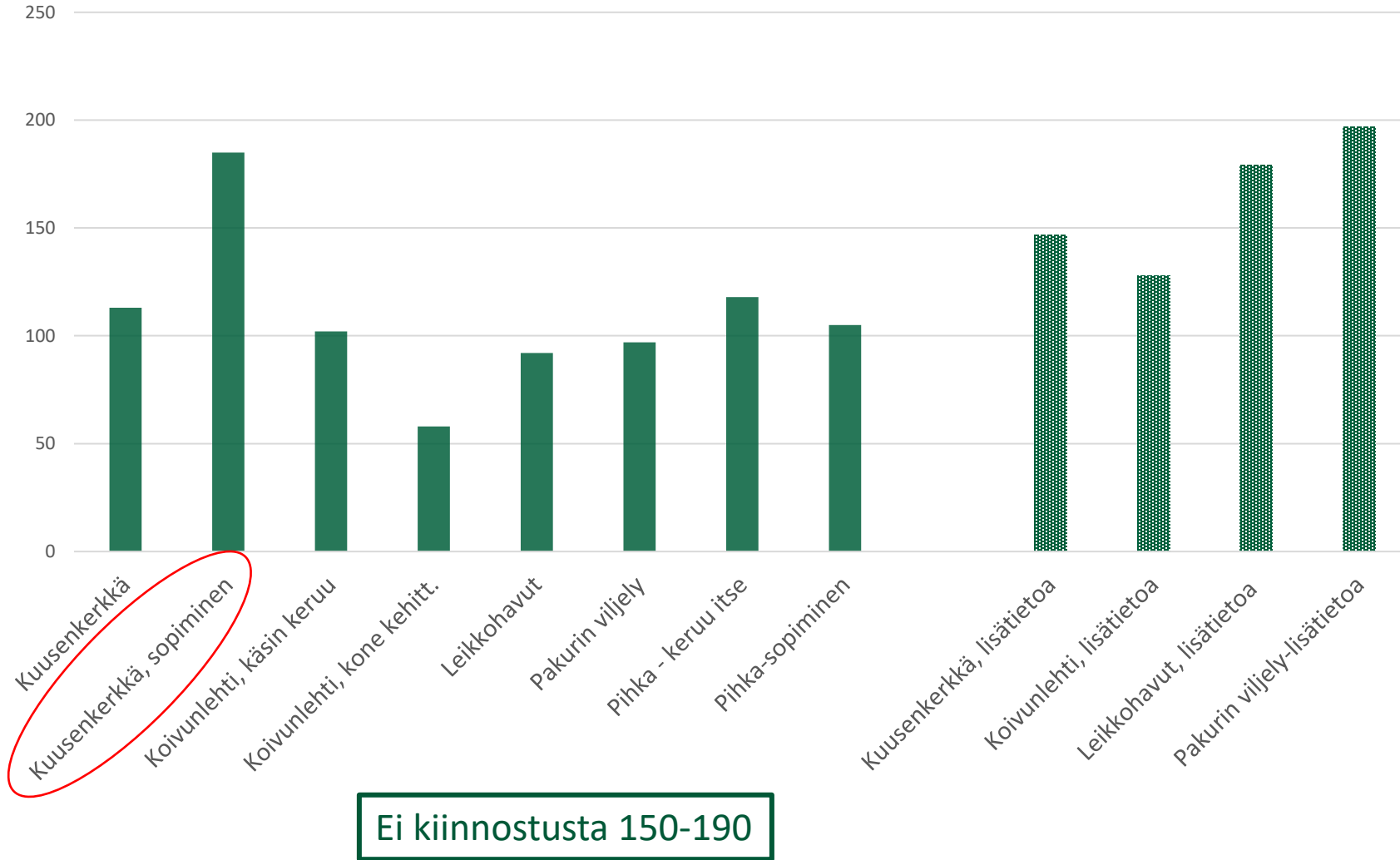
- Mahlantuotanto
- Hunajan tuotanto?
- Pakuri

*Luomusertifiointi tuo lisäarvoa, avaa markkinoita!
Maksullista sertifioijalle - metsänomistajalle*

Sovi aina ennen keruuta ostajan kanssa – varmista laatuvaatimukset!

Metsänomistajakysely Pohjois-Pohjanmaalla: Mitkä raaka-aineet kiinnostavat?

Tarvitaan yhteistyötä ja verkostoitumista

- Markkinat vielä kehitysvaiheessa
- Raaka-ainetarve vähäistä → yrittäjät keräävät itse
- Raaka-ainetarve suurta → yksittäinen toimija ei pysty niitä toimittamaan riittävästi. Talteenotto vaatii kerääjien yhteistyötä ja verkostoitumista.
- Raaka-aineen toimitus ja käsittely
  - Pakkaus, kylmäsäilytys
  - Kuivaus, pakastus, uuttaminen
- Verkoston toimivuuden ja toimitilojen rakentamisen edellytyksenä on, että ostavat yritykset ovat toiminnassa mukana.

Verkostoitumista ja lisätietoa

- Metsakeskus.fi – Metsään.fi-palvelu
  - Oman metsän kohteet (Luonnontuotemetsä): kuusenkerkkä, mahla, pakuri, lakkakääpä
  - Luonnontuotteet palvelun tarjoajan valikoimassa (Palvelutori)
- Kerääjä.fi
  - luonnontuotteiden keruusta kiinnostuneiden, alan kouluttajien sekä raaka-aineita välittävien ja tarvitsevien yritysten yhteinen verkkopalvelu.
- Arktiset aromit
- Aitoluonto.fi

Metsäkeskus

Kuusenkerkistä koivunmahlaan

Riina Karvonen

29,00 €

Varastossa

1

kpl

Lisää ostoskoriin

[Lisää toivelistalle](#) ★

Kuusenkerkät, koivunmahla, leikkohavut, pakuri ja pihka. Siinä esimerkkejä niin sanotuista erikoisluonnontuotteista.

Riina Karvosen tietokirja *Kuusenkerkistä koivunmahlaan - Lisäansioita omasta metsästä* osuu tiukasti ajan hermoon. Kirja kertoo suomalaisten metsien mahdollisuuksista tuottaa muutakin kuin puuraaka-ainetta teollisuudelle. Tällaisia tuotteita ovat esimerkiksi kuusenkerkät, koivunmahla, leikkohavut, pakuri ja pihka.

Erikoisluonnontuotteita saa kerätä vain metsänomistajan luvalla. Niiden keruu ei kuitenkaan estä puuntuotantoon tähtäävää metsänkasvatusta.

Kuusenkerkistä koivunmahlaan kertoo erikoisluonnontuotteiden keruusta, niiden keräämisen kannattavuudesta sekä niistä valmistettavista tuotteista. Edellä lueteltujen tuotteiden lisäksi kirja esittelee lyhyesti muita metsän erikoisluonnontuotteita, esimerkiksi koivunlehdet, kunnan, jäkälän ja tuohen.

Potentiaalilaskelmia – esimerkki: kuusenkerkkä Pohjois-Pohjanmaa

ULKOINEN - Metsävarat

Luonnontuotteet

Luonnontuotetaulukko

Pinta-ala kartalla

Vuosituotos kartalla

Luonnontuotteet

Luonnontuote

Kuusenkerkän keruukohde

Luonnontuote	Kuusenkerkän keruukohde		
Maakunta > Kunta	Pinta-ala (ha)	Kuvioita (kpl)	Vuosituotosarvio (kg/l)
+ 17 Pohjois-Pohjanmaa	9 043,4	2 608	7 007 808
Yhteensä	9 043,4	2 608	7 007 808

Kartta-aineistot

Viranomaisasiointi

Muut aineistot

Suurena kartta

Ohjeet

- Hyönteistuhu
- Myrskytuho
- Riistametsä
- Luonnontuotemetsä**
  - Koivunmahla
  - Kuusenkerkkä**
  - Lakkakääpä
  - Pakurikääpä
- Luomukeruu
- Metsävaratiedon saatavuus

Metsänomistaja näkee potentiaaliset kohteet tilallaan metsään.fi palvelussa *Luonnontuotemetsä*

Maanomistajalta lupa - sopimista

Mistä kannattaa sopia?

- Mistä kerätään – kartta ja käynti paikalla varmistamassa
- Kestävän keruun periaatteet, jatkossakin voidaan kerätä
  - kasvatettavissa kuusentaimikoissa esim. välivuosia, osa taimista, pituus yli 3 metriä
  - ei jätetä tarpeettomia jälkiä (roskat!!)
- Kulkeminen paikalle, pysäköinti, mahdolliset taukopaikat
- Arvio kerättävästä määrästä ja kerääjien määrästä, ajankohdasta
- Korvaus maanomistajalle
  - Sovi rahallinen korvaus aina kirjallisesti, verollista tuloa metsänomistajalle
  - Muu korvaus tai hyvitys/lahja

Suon aarteita: suopursu ja kihokki!

Pyöreälehtikihokki:
Aukea, puuton, suo, märkä,
rikottu maanpinta

Suopursu: räme, mänty, suon ja
kankaan laidat!

Kiitos!

Raili Hokajärvi

Mistä kuusenkerkkää
kerätään?

Metsäkeskus

Kuusenkerkän keruupaikatn- - kestäväkeruu

Kuusenkerkän keruupaikat 1

Taimikot, ei alle 2 metriä – puut lähekkäin, paljon puita, oksat alas
Hyvä liikkua hoidetussa taimikossa!

Kuusenkerkän keruupaikat 2

Tiheässä ja hoitamattomassa taimikossa vähemmän kerkkää

Alikasvoskuuset rehevällä paikalla!

